

LIČNA UPRAVA STEČAJNOG DUŽNIKA DE LEGE FERENDA

1. O potrebi za reformama pozitivnopravne regulative lične uprave u Srbiji

Zakonom o stečajnom postupku (u daljem tekstu: Zakon o stečaju) prvi put u srpsko stečajno pravo uveden je institut lične uprave stečajnog dužnika.¹ Odredbe su pisane pod očiglednim uticajem nemačkog Insolvencijskog zakona² i hrvatskog Stečajnog zakona.³ Međutim, za razliku od svojih uzora, Zakon o stečaju ne poklanja ovom institutu veliku pažnju. U svega pet članova zakonodavac je pokušao da uredi sve specifičnosti lične uprave. Ako se to uporedi sa 16 članova u nemačkom, odnosno hrvatskom zakonu, uočava se očigledna podnormiranost. Čini se kao da je naš zakonodavac smatrao dovoljnom odredbu po kojoj se u ličnoj upravi primenjuju sva opšta pravila stečajnog postupka. Takav pristup možda bi se mogao pravdati time što se u postupku lične uprave ne imenuje stečajni upravnik. Međutim, imajući u vidu da smo sa pravom prihvatili suprotno rešenje, javljaju se brojna otvorena pitanja u pogledu ovlašćenja i uzajamnog odnosa stečajnog dužnika i stečajnog upravnika. Kako opšta pravila ne nude odgovore, zakonodavac je morao da ih uredi specifičnim pravilima, i to u delu o ličnoj upravi.

Fragmentirana i nedovoljno konkretizovana pozitivnopravna regulativa lične uprave osnovni je razlog za urgentnost reformisanja ovog instituta. U daljem tekstu biće više reči o poželjnim prvcima budućeg pravnog uređenja lične uprave stečajnog dužnika.

2. Treba li zadržati ličnu upravu u srpskom pravu?

Da li je institut lične uprave suvišan u stečajnom pravu Srbije? Ovo pitanje ima prethodni karakter, jer od odgovora na njega zavisi da li uopšte ima smisla govoriti o reformi lične uprave. Pristalice ukidanja ovog instituta istaći će tri osnovna argumenta protiv lične uprave, od kojih se prvi odnosi samo na Srbiju, dok su druga dva suštinska, i odnose se na sve pravne sisteme.

- 1) I pored zakonske mogućnosti, u Srbiji se do sada ovaj institut nije koristio. Otuda se kao opravdano može postaviti pitanje zašto zadržavati nešto što u praksi nije zaživelo. Ne ukazuje li nam to da je lična uprava, institut preuzet iz uporednog pra-

¹ Vidi: Zakon o stečajnom postupku (*Službeni glasnik RS*, br. 84/2004, dalje u fusnotama: Zakon o stečaju), čl. 140–144.

² Vidi: nemački Insolvencijski zakon (*Insolvenzordnung*, dalje u fusnotama: InsO) iz 1994. godine, čl. 270–285.

³ Vidi: hrvatski Stečajni zakon (dalje u fusnotama: SZ) iz 1996. godine, čl. 266–281.

va, očigledno veštački „nakalemjen“ na srpsko stečajno zakonodavstvo i da kao takav ne može da „pusti korenje“ u našem pravnom okruženju?

- 2) Načelna primedba na institut lične uprave svodi se na sledeću dilemu: u kojoj se meri od postojećih organa upravljanja stečajnog dužnika može očekivati da u stečajnom postupku na najbolji način štite interes stečajnih poverilaca ako se ima u vidu da to nisu bili u stanju da učine pre otvaranja stečajnog postupka? Možemo li da imamo poverenje u stečajnog dužnika koji je svojim radnjama direktno ili indirektno prouzrokovao nastanak stečajnog razloga ili nije uspeo da ga blagovremeno otkloni? Da li je logično „da se zadrže oni menadžeri koji su odgovorni za skliznuće dužnika u stečaj i da im se poveri rukovodeća uloga u stečaju dužnika?“⁴
- 3) Lična uprava pruža očigledne mogućnosti za zloupotrebe. Ovlašćenje stečajnog dužnika da raspolaze imovinom može prouzrokovati nenadoknadive štete poveriocima.⁵ Tako, stečajni dužnik može sakriti delove imovine, privilegovati pojedine poverioce,⁶ prikriti ili uništiti dokaze svog nesavesnog rada, prodati imovinu koja čini stečajnu masu po nerealnim cenama, isplaćivati poverioce ne poštujući stečajne isplatne redove, zlonamerno osporavati nesporna potraživanja, priznavati lažna potraživanja i sl. Prema tome, načelo zaštite interesa stečajnih poverilaca, kao jedno od osnovnih načela stečajnog postupka, može biti povređeno, pa čak i obesmišljeno u slučaju lične uprave.

U prilog opravdanosti postojanja instituta lične uprave mogu se navesti sledeći razlozi:

- 1) Zbog smanjenog intenziteta posledica otvaranja stečajnog postupka na ovlašćenja članova organa upravljanja stečajnog dužnika očekuje se da će lična uprava podsticati potencijalne dužnike da blagovremeno podnose predloge za otvaranje stečajnog postupka onda kada je taj postupak neizbežan.⁷ Na primer, dužnici će češće pokretati stečajni postupak zbog preteće nesposobnosti za plaćanje.⁸ Pravovremeno podnošenje predloga smanjiće broj stečajnih postupaka kod kojih je imovina dužnika manja od troškova postupka, odnosno smanjiće broj stečajnih postupaka sa neznatnom imovinom stečajnog dužnika. Prema tome, lična uprava daje dodatni motiv postojećim organima upravljanja da podnose predloge za otvaranje stečajnog postupka, što može biti od posebnog značaja u sistemu apsolutne dispozitivnosti iniciranja ove sudske procedure, kakvu prihvata srpsko stečajno pravo.⁹
- 2) Lična uprava pogodna je za stečajne dužnike koji nameravaju da podnesu plan reorganizacije.¹⁰ U zemljama u kojima je dozvoljeno podnošenje unapred pripre-

⁴ Charles Jordan Tabb, *The Law of Bankruptcy*, Foundation Press, 1997, str. 777.

⁵ Vidi: Reinhard Bork, *Einführung in das Insolvenzrecht*, Mohr Siebeck, 3. Auflage, Tübingen, 2002, str. 191.

⁶ Vidi: Ulrich Föerste, *Insolvenzrecht*, Verlag C. H. Beck, München, 4. Auflage, 2008, str. 283.

⁷ *Ibid.*

⁸ Vidi: Jasnica Garašić, „Osobna uprava stečajnog dužnika“, *Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu – godišnji sadržaj*, godina 54, 2004, str. 30.

⁹ Više o odnosu obaveznosti i dobrovoljnosti pokretanja voljnog stečaja vidi: Vuk Radović, „Predlog dužnika za pokretanje stečajnog postupka (dobrovoljni stečaj)“, *Pravo i privreda*, br. 5–8/2004, str. 693–696.

¹⁰ Ako postojeća uprava ima neki zakonski oslonac da može zadržati postojeće pozicije i u slučaju pokretanja postupka reorganizacije, može se očekivati da će oni to češće činiti, jer je prirodno da niko ne želi sebe da ostavi bez posla. Vidi: Charles Jordan Tabb, *nav. delo*, str. 778.

mljenog plana reorganizacije, o čijem se uvođenju aktivno razmišlja i u Srbiji, lična uprava može imati veliki značaj.¹¹

- 3) Interes za određivanje lične uprave posebno je izražen kod fizičkih lica kao stečajnih dužnika, bez obzira na to da li je reč o preduzetnicima, ortacima i komplementarima kao fizičkim licima ili ostalim fizičkim licima. Ti stečajni dužnici naročito su zainteresovani da se imovina koja čini stečajnu masu proda po što je moguće višoj ceni, jer se u mnogim pravnim sistemima fizičko lice nakon okončanja stečajnog postupka ne oslobađa odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza ili se oslobađa nakon proteka određenog vremena.¹² Prema tome, fizička lica imaju očigledan interes da se stepen namirenja poverilaca u stečajnom postupku podigne na najviši nivo, a u slučaju lične uprave oni to mogu i da ostvare, jer ovlašćenje za unovčavanje stečajne mase sa stečajnog upravnika prelazi na stečajnog dužnika.
- 4) Članovi uprave koji su odgovorni za insolventnost privrednog društva često bivaju razrešeni od strane akcionara, odnosno članova, tako da stečajni postupak u dobroj veri pokreću novoizabrani članovi uprave. U takvoj situaciji, koja u praksi nije retka, nema smisla automatski onemogućavati novi tim menadžera da nastavi da obavlja svoje dužnosti i u stečajnom postupku.¹³ Argument zasnovan na lošem radu i nesposobnosti prethodne uprave ovde očigledno ne može da se primeni.
- 5) Aktivno uključivanje stečajnog dužnika, odnosno njegovih organa upravljanja u postupak stečaja omogućava iskorišćavanje specijalizovanih znanja tih lica i njihovog iskustva za uspešno vođenje poslova insolventnog dužnika za vreme trajanja stečajnog postupka.¹⁴ Smisao uvođenja lične uprave je u tome što organi upravljanja najbolje poznaju okolnosti i prilike u vezi sa poslovanjem i imovinom stečajnog dužnika, te mogu najefikasnije da sačuvaju i unovče imovinu u slučaju bankrotstva, odnosno da najuspešnije sprovedu plan reorganizacije u slučaju njegovog usvajanja.¹⁵ U određenim situacijama znanje i iskustvo stečajnog dužnika u vođenju poslova mogu se pokazati kao odlučujući faktori za uspešno sprovođenje stečaja (na primer, društvo obavlja delatnost visokih tehnologija koju razume mali broj ljudi u zemlji).
- 6) Lična uprava omogućava znatno ubrzanje sprovođenja brojnih faza stečajnog postupka. Stečajnom upravniku, kao trećem licu, potrebno je izvesno vreme da se upozna sa poslovanjem stečajnog dužnika.¹⁶ S druge strane, involuiranost organa upravljanja u imovinskopravne aspekte dužnika omogućava tim licima da odmah započnu konkretne radnje usmerene ka unovčenju stečajne mase. Prednost zadržava-

¹¹ Unapred pripremljen plan reorganizacije podrazumeva plan reorganizacije koji stečajni dužnik uz saglasnost većinskih poverilaca svake planom predviđene klase podnosi zajedno sa predlogom za otvaranje stečajnog postupka.

¹² Više o institutu oslobođenja stečajnog dužnika od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza vidi: Vuk Radović, *Individualni stečaj – stečaj nad imovinom fizičkog lica*, Dosije, Beograd, 2006, str. 102–187.

¹³ Vidi: Charles Jordan Tabb, *nav. delo*, str. 777.

¹⁴ Vidi: Reinhard Bork, *nav. delo*, str. 190; Ulrich Föerste, *nav. delo*, str. 282; Jasnica Garašić, *nav. članak*, str. 30.

¹⁵ Vidi: Dragan Radonjić, *Pravo privrednih društava*, Pobjeda, Podgorica, 2008, str. 463.

¹⁶ Dok stečajni upravnik uči, vrednost društva može padati. Slično vidi: Charles Jordan Tabb, *nav. delo*, str. 777; Michael J. Hubert, *Understanding Bankruptcy*, LexisNexis, 2000, str. 308.

vanja organa upravljanja posebno će doći do izražaja u početnim fazama stečajnog postupka, jer oni mogu znatno brže da izvrše popis i pečaćenje stvari koje ulaze u stečajnu masu, sastavljanje liste poverilaca, dužnika i početnog stečajnog bilansa s izveštajem o ekonomsko-finansijskom položaju stečajnog dužnika. Ako se ima u vidu da je hitnost jedno od rukovodećih načela stečajnog postupka, ta prednost lične uprave ne sme se zanemariti.

- 7) Poslednji argument u prilog zadržavanju lične uprave tiče se nižih troškova. Nai-me, stečajni postupak u kome je određena lična uprava prouzrokuje manje troškova nego redovni postupak u kome se imenuje stečajni upravnik.¹⁷ Kako je načelo ekonomičnosti postupka jedno od temeljnih stečajnih načela, ni ovu prednost lične uprave ne treba nipođaštavati.

Ne može se načelno reći da li dobre strane lične uprave pretežu nad njenim nedostaci-ma, jer sve zavisi od konkretnog slučaja.¹⁸ Međutim, činjenica da postoje slučajevi kod kojih se lična uprava može pokazati kao efikasniji modalitet sprovođenja stečajnog postupka, govori u prilog opravdanosti zalaganja za zadržavanje ovog instituta u stečajnom pravu Srbije. Uka-zani nedostaci lične uprave treba da predstavljaju putokaz u kom pravcu treba da se kreće pravna regulativa ovog instituta.

3. Dva koncepta lične uprave

Danas u svetu postoje dva osnovna koncepta lične uprave stečajnog dužnika: američki (anglosaksonski) i nemački (evropsko-kontinentalni) sistem. Osnovna sličnost ta dva sistema ogleda se u sledećem: postojeći organi upravljanja stečajnog dužnika otvaranjem stečajnog postupka zadržavaju svoje pozicije i nastavljaju da zastupaju dužnika i da vode njegove poslove. Međutim, i pored te sličnosti, nekoliko ključnih razlika opravdava njihovo svrstava-nje u različite sisteme.

1) *Američki sistem lične uprave.* Američki sistem lične uprave poznat je pod nazivom „dužnik u posedu“ (eng. *debtor in possession, DIP*).¹⁹ Nakon pokretanja postupka reorganizacije, organi upravljanja stečajnog dužnika konzumiraju dve uloge: ulogu dužnika u stečajnom postupku i ulogu stečajnog upravnika.²⁰ Organi upravljanja stečajnog dužnika imaju, uz određene zakonom propisane izuzetke, sva prava, obaveze i odgovornosti stečajnog upravnika u postupku reorganizacije.²¹

Američki sistem lične uprave nastao je pod uticajem očigledne želje da se postupak reorganizacije učini što atraktivnijim za stečajne dužnike. U tom pogledu smanjena su ovla-

¹⁷ Vidi: Reinhard Bork, *nav. delo*, str. 191; Jasnica Garašić, *nav. članak*, str. 30. O naknadi stečajnog upravnika u redovnom stečajnom postupku koja je znatno (dva puta) veća od njegove naknade u postupku u kome je određena lična uprava vidi: Walter Zimmermann, *Insolvenzrecht*, C.F. Müller Verlag, Heidelberg, 4. Auflage, 2001, str. 123; Ulrich Föerste, *nav. delo*, str. 283.

¹⁸ Vidi: Ulrich Föerste, *nav. delo*, str. 283.

¹⁹ Dužnik u posedu i dužnik su, prema Američkom stečajnom zakoniku, sinonimi u postupku reorganizacije, osim u slučaju kada je imenovan stečajni upravnik. Vidi: Američki stečajni zakonik (*U.S. Bankruptcy Code*) iz 1978. godine, § 1101(1). Prema tome, u postupku reorganizacije dužnik u posedu označava organe upravljanja koji nisu zamenjeni stečajnim upravnikom. Vidi: Michael A. Gerber, *Business Reorganizations*, LexisNexis, 2nd edition, 2000, str. 241.

²⁰ Više o dve uloge koje dužnik ima u postupku reorganizacije vidi: Charles Jordan Tabb, *nav. delo*, str. 770-771.

²¹ Vidi: Američki stečajni zakonik, § 1107(a).

šćenja poverilaca, a postoji percepcija da je pravno uređenje postupka reorganizacije u interesu dužnika.²²

Tri su osnovne karakteristike američkog sistema lične uprave:

- a) lična uprava određuje se samo u postupku reorganizacije (*Chapter 11*) i predstavlja osobenu karakteristiku ovog postupka po kojoj se on u proceduralnom smislu suštinski razlikuje od bankrotstva (*Chapter 7*);²³
- b) lična uprava je u američkom postupku reorganizacije pravilo, dok je imenovanje stečajnog upravnika izuzetak, koji sudovi u praksi retko koriste;²⁴ pokretanjem postupka reorganizacije dužnik automatski postaje dužnik u posedu,²⁵ a postojeći članovi uprave i dalje kontrolisu način korišćenja sredstava društva;²⁶
- v) ako se dužnik ostavi u posedu, stečajni sud ne može imenovati stečajnog upravnika, jer se ta dva lica uzajamno isključuju (drugim rečima, u američkom postupku reorganizacije sud može da imenuje stečajnog upravnika samo umesto lične uprave);²⁷ u postupcima reorganizacije nad velikim privrednim subjektima sudovi sve češće umesto stečajnog upravnika imenuju sudskog istražitelja (eng. *examiner*), na koga prenose određena ovlašćenja stečajnog upravnika, pri čemu uprava i dalje ostaje nadležna da vodi svakodnevne poslove stečajnog dužnika.²⁸

2) *Nemački sistem lične uprave.* Nemački sistem poznat je pod nazivom samouprava (nem. *Eigenverwaltung*), a u slobodnjem prevodu to bi značilo i lična (sopstvena) uprava. Tri osnovne karakteristike nemačkog sistema po kojima se on razlikuje od američkog koncepta „dužnika u posedu“ jesu:

- a) ličnu upravu stečajni sud određuje u slučaju da se ispune zakonom propisani uslovi, a ona je podjednako moguća kako u postupku bankrotstva tako i u postupku

²² Vidi: Michael J. Hubert, *nav. delo*, str. 304.

²³ Vidi: Charles Jordan Tabb, *nav. delo*, str. 61; Douglas G. Baird, Thomas H. Jackson, *Cases, Problems, and Materials on Bankruptcy*, Little, Brown and Company, 1990, str. 948; Nathalie Martin, *The Glennon Guide to Bankruptcy*, Aspen Publishers, 2005, str. 227; Michael J. Hubert, *nav. delo*, str. 307.

²⁴ Da bi sud imenovao stečajnog upravnika, podnositelj zahteva mora da dokaže postojanje jednog od dva uslova: 1) opravdan razlog, koji uključuje prevaru, nepoštenje, nestručnost, krajnji nemar u vođenju poslova dužnika od strane postojeće uprave, pre ili nakon otvaranja stečajnog postupka; ili 2) ako je imenovanje stečajnog upravnika u interesu poverilaca, akcionara, odnosno članova ili drugih nosilaca rizika poslovanja stečajnjog dužnika. Vidi: Američki stečajni zakonik, § 1104(a). Više o osnovama za imenovanje stečajnih upravnika kroz američku sudsku praksu vidi: Michael A. Gerber, *nav. delo*, str. 242–260; David G. Epstein, Steve H. Nickles, James J. White, *Bankruptcy*, West Group, 1993, str. 745–748. Više o razlozima zbog kojih je američki Kongres napustio sistem obaveznog imenovanja stečajnog upravnika vidi: Charles Jordan Tabb, *nav. delo*, str. 777–778.

²⁵ Vidi: Michael A. Gerber, *nav. delo*, str. 18.

²⁶ „Kongres je očigledno verovao da će tim menadžera koji je već upoznat sa poslovanjem društva uspešnije reorganizovati društvo koje se nalazi u teškoćama nego što bi to učinio novoimenovani stečajni upravnik...“ Michael Bradley, Michael Rosenzweig, „The Untenable Case for Chapter 11“, *Yale Law Journal*, br. 101/1992, str. 1044.

²⁷ Vidi: Charles Jordan Tabb, *nav. delo*, str. 779.

²⁸ Vidi: Douglas G. Baird, Thomas H. Jackson, *nav. delo*, str. 948. Iako je osnovna ideja imenovanja istražitelja da izvrši odredene istražne radnje po nalogu suda (na primer, da utvrdi da li je uprava postupala u određenom slučaju prevarno), sud može da ovlasti istražitelja da izvrši i druge potrebne radnje. O uslovima za imenovanje sudskog istražitelja i njegovoj ulozi u postupku reorganizacije više vidi: Michael A. Gerber, *nav. delo*, str. 337–339; David G. Epstein, Steve H. Nickles, James J. White, *nav. delo*, str. 748–750; Charles Jordan Tabb, *nav. delo*, str. 780–782.

- reorganizacije stečajnog dužnika (lična uprava kao modalitet upravljanja stečajnim dužnikom u stečajnom postupku);
- b) imenovanje stečajnog upravnika (poverenika)²⁹ jeste pravilo bez obzira na to da li je reč o reorganizaciji ili bankrotstvu, dok je lična uprava izuzetak koji sud može odrediti samo ako se ispune zakonom propisani uslovi, a njih treba usko tumačiti;³⁰
 - v) uz određivanje lične uprave stečajni sud obavezno imenuje i stečajnog upravnika, čija su ovlašćenja i odnos sa organima upravljanja dužnika određeni zakonom i odlukom suda.

4. Domen primene lične uprave

Domen primene lične uprave ima dva vida ispoljavanja: personalni (subjektivni) i materijalni (proceduralni).

1) *Personalni domen primene.* Personalni domen primene odgovara na pitanje da li je lična uprava dostupna svim stečajnim dužnicima ili je taj modalitet sprovođenja stečajnog postupka vezan samo za određene kategorije stečajnih dužnika. Prema Zakonu o stečaju, lična uprava dopuštena je samo u slučaju otvaranja stečajnog postupka nad preduzetnikom kao stečajnim dužnikom.³¹ Premda takvo stanovište dominira u domaćoj pravnoj literaturi,³² prisutno je i suprotno mišljenje, po kome je lična uprava dozvoljena i za stečajne dužnike sa svojstvom pravnog lica.³³ Takav stav izvlači se iz zakonske odredbe po kojoj je „zadržavanje celokupne imovine iz stečajne mase ili njenog dela“ jedna od mera za realizaciju plana reorganizacije.³⁴ Otuda se zaključuje da je lična uprava preduzetnika detaljno uredena, dok je lična uprava stečajnih dužnika sa svojstvom pravnog lica dozvoljena, ali nema specifičnih pravila, i na nju se primenjuju opšta pravila stečajnog postupka. Prikazano manjinsko stanovište ne treba prihvati kao valjano tumačenje pozitivopravnih srpskih stečajnih odredaba, jer ono ličnu upravu poistovećuje sa jednom od mera reorganizacije.

Pravnoteorijski posmatrano, vezivanje lične uprave isključivo za stečaj preduzetnika je neopravdano, jer ne postoje razlozi koji sprečavaju njenu primenu i u stečaju privrednih društava i drugih pravnih lica. Uslovi za uvođenje lične uprave su objektivizirani, te su podjednako primenjivi na sve stečajne dužnike. Upravljanje i raspolažanje stečajnom masom od strane direktora jednog privrednog društva ni po čemu se ne razlikuje od vršenja istih radnji od strane preduzetnika. Činjenica da će se lična uprava koristiti prvenstveno u stečaju preduzetnika ne znači da se ona podjednako uspešno ne može primeniti i u stečaju ostalih stečaj-

²⁹ U Nemačkoj i zemljama čiji su stečajni propisi pod njenim uticajem ne imenuje se stečajni upravnik (nem. *Insolvenzverwalter*), već poverenik (nem. *Sachwalter*). U daljem tekstu, zbog pojednostavljivanja, biće korišćen samo termin stečajni upravnik.

³⁰ Vidi: Reinhard Bork, *nav. delo*, str. 191.

³¹ Vidi: Zakon o stečaju, čl. 140(1), 144(1).

³² Vidi: Dragiša B. Slijepčević, Slobodan Spasić, *Komentar Zakona o stečajnom postupku*, Ces Mecon, Beograd, 2006, str. 486, 494; Milena Jovanović Zatilla, Vladimir Čolović, *Stečajno pravo*, Dosije, Beograd, 2007, str. 206; Gordana Stanković, Nevena Petrušić, *Stečajno procesno pravo*, Službeni list SCG, Beograd, 2006, str. 210; Vuk Radović, u: Gordana Ilić-Popov, Nebojša Jovanović, Jovan Jovanović, *Priručnik za stečajne upravnike*, Intermex, Beograd, 2006, str. 362.

³³ Vidi: Mihajlo Velimirović, *Stečajno pravo*, Novi Sad, 2004, str. 204.

³⁴ Vidi: Zakon o stečaju, čl. 128(1)(1).

nih dužnika. Zbog toga se u uporednom pravu lična uprava ne vezuje samo za stečaj preduzetnika već predstavlja zakonsku mogućnost za svakog stečajnog dužnika.³⁵ Ipak, u uporednom pravu ima i suprotnih primera, kao što je makedonsko stečajno pravo, koje primenu lične uprave vezuje samo za dužnike koji su pravna lica.³⁶

2) *Materijalni domen primene.* Materijalni domen primene odgovara na pitanje u kom se postupku može odrediti lična uprava. Kao što je već rečeno, u uporednom pravu daju se dva odgovora, u zavisnosti od koncepcije koja se prihvata: prema prvoj koncepciji, koju prihvata američko pravo, lična uprava vezuje se isključivo za postupak reorganizacije, dok druga koncepcija, čiji je predstavnik Nemačka, ličnu upravu vezuje za stečajni postupak, što znači da je ne ograničava samo na postupak reorganizacije. Zemlje u okruženju su na osobe ne načine prihvatile ličnu upravu. Crnogorski zakon nije eksplicitno odredio materijalni domen primene lične uprave, a teorija je zauzela stanovište da se lična uprava ne ograničava samo na postupak reorganizacije.³⁷ Ovakvo rešenje pomalo je iznenadjuće ako se ima u vidu da je crnogorski zakon pisan pod očiglednim uticajem američkih stečajnih propisa. Suprotno crnogorskome, makedonski stečajni zakon sličan je nemačkom. Međutim, odredbe o ličnoj upravi unose jedan uslov koji nemačko pravo ne poznaje, a koji se odnosi na obavezu da lična uprava bude predviđena planom reorganizacije.³⁸ Prema tome, Crna Gora i Makedonija, kada je reč o materijalnom domenu primene lične uprave, odstupaju od modela koji su im služili kao uzor.

Prema srpskom Zakonu o stečaju, stečajni postupak obuhvata bankrotstvo (namirenje poverilaca prodajom celokupne imovine stečajnog dužnika) i reorganizaciju (namirenje poverilaca na način i pod uslovima utvrđenim planom reorganizacije).³⁹ Zakon nije precizirao da li se lična uprava može primenjivati u oba postupka ili samo u postupku reorganizacije. U domaćoj literaturi lična uprava često se vezuje za postupak reorganizacije, bilo tako što se tretira kao poseban oblik reorganizacije fizičkih lica,⁴⁰ bilo tako što se dozvoljava samo u ovom postupku.⁴¹ Osnovni argument u prilog takvim stavovima jeste činjenica da se odredbe o ličnoj upravi nalaze u desetoj glavi zakona, koja nosi naziv reorganizacija.

³⁵ Vidi: nemački InsO, čl. 270(1); hrvatski SZ, čl. 266(1); crnogorski Zakon o insolventnosti privrednih društava (*Službeni list RCG*, br. 6/2002, dalje u fusnotama: ZOI), čl. 61(1,3).

³⁶ Vidi: makedonski Zakon za stečaj (*Službeni vesnik na Republika Makedonija*, br. 34/2006, dalje u fusnotama: ZZS), čl. 255(1). U makedonskoj teoriji prisutna su razmišljanja da se postupak lične uprave ne može primeniti na dužnike koji su pravna lica, već samo dužnike fizička lica. Vidi: Dejan Kostovski, *Zakon za stečaj (Pravilnici, profesionalni standardi, Etički kodeks na stečajni upravnici) – komentar*, USAID, Skopje, 2007, str. 606.

³⁷ Vidi: Dragan Radonjić, *nav. delo*, str. 462.

³⁸ Vidi: makedonski ZZS, čl. 255(2)(4). Ako lična uprava nije predviđena planom reorganizacije, stečajni sudija ne može da donese rešenje kojim će dužniku dozvoliti da lično upravlja i raspolaze imovinom koja čini stečajnu masu. Vidi: Blagoja Brajanovski, Tito Beličanec, Aleksandar Nikolovski, *Komentar na Zakonot za stečaj*, Skopje, 2007, str. 358-359. U Makedoniji postoji i drugačije tumačenje po kome se poslednji uslov vezuje samo za situaciju kada je dužnik podneo predlog za otvaranje stečajnog postupka sa planom reorganizacije. Vidi: Dejan Kostovski, *nav. delo*, str. 606.

³⁹ Vidi: Zakon o stečaju, čl. 1.

⁴⁰ Vidi: Mihajlo Velimirović, *nav. delo*, str. 204; Milena Jovanović Zatilla, Vladimir Čolović, *nav. delo*, str. 214.

⁴¹ Vidi: Gordana Stanković, Nevena Petrušić, *nav. delo*, str. 210-211.

I pored te zakonopisačke nesmotrenosti, ličnu upravu prema pozitivnopravnim rešenjima ne treba vezivati samo za postupak reorganizacije,⁴² zbog najmanje dva razloga:

- lična uprava određuje se rešenjem o otvaranju stečajnog postupka⁴³ i
- stečajni postupak u kome je odobrena lična uprava sprovodi se po odredbama Zakona o stečaju, što obuhvata kako postupak bankrotstva tako i postupak reorganizacije.⁴⁴

Lična uprava podrazumeva da imovinom koja čini stečajnu masu upravlja sam stečajni dužnik, te kao takva može biti u funkciji reorganizacije stečajnog dužnika, ali i efikasnijeg sprovođenja postupka bankrotstva.⁴⁵ Zbog toga Srbija, kada je reč o materijalnom domenu primene lične uprave, treba i u budućnosti da zadrži istu (širu) zakonodavnu orientaciju, pri čemu odredbe o ličnoj upravi treba da budu zasebna glava zakona jer je reč o jedinstvenom institutu stečajnog postupka.

5. Osnovne postavke pravnog uređenja lične uprave

Zbog brojnih mogućnosti zloupotreba, pravno uređenje lične uprave primarno se koncentriše na zaštitu interesa poverilaca. U tom smislu u zakon je potrebno ugraditi „zaštitne mere“,⁴⁶ koje garantuju da će dužnik u stečajnom postupku svoje dužnosti izvršavati pre svega u interesu poverilaca. One se uglavnom odnose na ostvarivanje principa dobrovoljnosti, principa obavezne saglasnosti poverilaca, saradnju stečajnog dužnika i stečajnog upravnika, i preciziranje načina ostvarivanja nadzorne uloge stečajnog upravnika.

1) *Princip dobrovoljnosti.* Uspešno sprovođenje lične uprave ne može se zamisliti bez spremnosti i želje dužnika da sam upravlja i raspolaže svojom imovinom u stečajnom postupku.⁴⁷ Princip dobrovoljnosti dolazi do izražaja prilikom određivanja i obustave lične uprave.

Kod određivanja lične uprave, bez obzira kada se to čini (inicijalno ili naknadno), neophodan uslov jeste pristanak ili predlog stečajnog dužnika. Bez jasno izražene volje stečajnog dužnika za spremnost da preuzme deo odgovornosti stečajnog upravnika u stečajnom postupku, ne može biti reči o ličnoj upravi. Zbog toga nije dozvoljeno sudska određivanje lične uprave po službenoj dužnosti ili samo na predlog poverilaca.⁴⁸

Ista logika primenjuje se i na obustavu lične uprave. Nema smisla nametati primenu lične uprave stečajnom dužniku koji je naknadno izgubio želju da upravlja i raspolaže stečajnom masom. Zato je potrebno uvesti zakonsko pravilo po kome stečajni sudija obavezno

⁴² Za širu koncepciju tumačenja materijalnog domena primene lične uprave u srpskom pravu vidi: Dragiša B. Slijepčević, Slobodan Spasić, *nav. delo*, str. 495; Vuk Radović, „Stečaj nad imovinom preduzetnika prema usvojenom Zakonu o stečajnom postupku“, *Pravo i privreda*, br. 9–12/2004, str. 135.

⁴³ Vidi: *Zakon o stečaju*, čl. 140(1).

⁴⁴ Vidi: *Zakon o stečaju*, čl. 144(1). Slično vidi: Andrija Eraković, *Stečajni zakon sa komentarom i primjerima*, Pravna biblioteka, Zagreb, 1997, str. 167.

⁴⁵ Vidi: Dragan Radonjić, *nav. delo*, str. 462.

⁴⁶ Vidi: Ulrich Föerste, *nav. delo*, str. 283.

⁴⁷ Vidi: Rainer Riggert, u: Eberhard Braun, *Insolvenzordnung (InsO) – Kommentar*, Verlag C. H. Beck, München, 2002, str. 1063.

⁴⁸ Vidi: Jasnica Garašić, *nav. članak*, str. 32.

obustavlja ličnu upravu na predlog stečajnog dužnika, bez njegovog saslušanja i ispitivanja opravdanosti takvog predloga.⁴⁹

2) *Princip obavezne saglasnosti poverilaca.* Više puta do sada ukazivano je na činjenicu da stečajni dužnik može zloupotrebiti ličnu upravu na štetu poverilaca. Bez obzira na to kakva pravna pravila predviđa određeno stečajno pravo, uvek postoji rizik da dužnik neće izvršavati svoje dužnosti na način propisan zakonom. Kako negativne posledice najčešćim delom pogađaju poverioce stečajnog dužnika, lična uprava prihvatljiva je samo uz njihovu saglasnost.⁵⁰ Poveroci su često voljni da prihvate te rizike jer očekuju veće koristi (veći procenat namirenja) od primene ovog instituta.

Princip obavezne saglasnosti poverilaca ispoljava se kod određivanja i obustave lične uprave, kao i ograničavanja ovlašćenja stečajnog dužnika. Kod inicijalnog određivanja lične uprave zahteva se saglasnost poverioca koji je podneo predlog za pokretanje stečajnog postupka sa predlogom dužnika za određivanje lične uprave,⁵¹ dok naknadno ustanovljavanje lične uprave prepostavlja predlog poverilačkih organa u stečaju na prvom poverilačkom ročištu. Volja poverilaca izražena na njihovoј skupštini predstavlja razlog za obustavu lične uprave. Sud ne može da odbije predlog poverilaca za obustavu lične uprave, jer je gubitak poverenja poverilaca u ličnu upravu dovoljan razlog za obustavu. Sličan rezon primenjuje se i na pravilo po kojem stečajni sud na predlog poverilaca određuje radnje za čiju je punovažnost potrebna prethodna saglasnost stečajnog upravnika.

3) *Saradnja stečajnog dužnika i stečajnog upravnika.* Uspeh lične uprave velikim delom zavisi od stepena postignute saradnje stečajnog dužnika i stečajnog upravnika. Saradnja se u zakonskim tekstovima u uporednom pravu postiže na tri načina: dogовором stečajnog dužnika i stečajnog upravnika, saglasношћу stečajnog upravnika i правом противљења stečajnog upravnika.

a) *Dogovor.* Dogovor između stečajnog dužnika i stečajnog upravnika podrazumeva blisku saradnju ta dva lica u vršenju određenih radnji od velikog značaja za stečajni postupak koje se određivanjem lične uprave poveravaju stečajnom dužniku. Ovde je, pre svega, reč o dve grupe radnji, kod kojih posebno dolazi do izražaja potreba zaštite interesa poverilaca:

- radnje koje se odnose na prava i obaveze stečajnog dužnika u vezi sa posledicama pokretanja stečajnog postupka na pravne poslove i otkaz ugovora o radu i
- radnje koje se odnose na prodaju delova stečajne mase na kojima postoji razlučno pravo.⁵²

Zakonodavci zahtevaju da te radnje stečajni dužnik vrši u dogovoru sa stečajnim upravnikom, koji bi trebalo da garantuje objektivnost u proceni interesa poverilaca. Ako stečajni

⁴⁹ Vidi: nemački InsO, čl. 272(1)(3). U tom pogledu potrebno je izmeniti postojeće rešenje Zakona o stečaju koje predviđa da se lična uprava može obustaviti na predlog stečajnog dužnika, a pre donošenja odluke stečajno veće saslušaće stečajnog dužnika. Vidi: Zakon o stečaju, čl. 143(1,2).

⁵⁰ Američko pravilo po kome se lična uprava određuje automatski, bez saglasnosti poverilaca, čini se, odudaralo bi od evropsko-kontinentalne pravne tradicije.

⁵¹ Vidi: nemački InsO, čl. 270(2)(2); hrvatski SZ, čl. 266(2)(2); makedonski ZZS, čl. 255(2)(2); srpski Zakon o stečaju, čl. 140(1)(1).

⁵² Vidi: nemački InsO, čl. 279, 282(2); hrvatski SZ, čl. 271(1), 273(1); makedonski ZZS, čl. 266(2).

dužnik te radnje izvrši bez dogovora sa stečajnim upravnikom, one ostvaruju pravno dejstvo jer prethodni dogovor nije uslov za njihovu pravnu valjanost.⁵³

b) *Saglasnost.* Saglasnost stečajnog upravnika je vid ograničenja ovlašćenja stečajnog dužnika u ličnoj upravi koje ima najdalekosežnije posledice, jer ako nema saglasnosti, preduzeta radnja stečajnog dužnika neće proizvesti pravno dejstvo. Stečajni zakoni na tri nivoa uvode obavezu dobijanja saglasnosti stečajnog upravnika:⁵⁴

- propisivanjem konkretnih radnji za koje se zahteva saglasnost stečajnog upravnika (na primer, stečajni dužnik uz saglasnost stečajnog upravnika sastavlja nacrt rešenja za glavnu deobu i nacrt završnog stečajnog bilansa),
- propisivanjem da stečajni dužnik može da vrši radnje koje spadaju u redovno poslovanje samo uz saglasnost stečajnog upravnika i
- omogućavanjem stečajnom суду da na predlog poverilaca odredi radnje za čiju je punovažnost potrebna prethodna saglasnost stečajnog upravnika.⁵⁵

v) *Pravo protivljenja.* U postupku u kome je odobrena lična uprava stečajni dužnik može vršiti radnje koje se ubrajaju u redovno poslovanje. Izuzetak je predviđen za slučaj da se stečajni upravnik protivi određenoj radnji. Za razliku od prethodna dva vida saradnje stečajnog dužnika i stečajnog upravnika, za koje je karakteristično da stečajni dužnik inicira uključivanje stečajnog upravnika u postupak odlučivanja, kod protivljenja stečajni upravnik je taj koji u okviru svojih nadzornih ovlašćenja mora da bude aktivan, da se informiše⁵⁶ i da izrazi protivljenje dužniku ako smatra da bi određena radnja mogla da bude štetna za poverioce.⁵⁷

4) *Nadzorna uloga stečajnog upravnika.* Lična uprava je poseban način organizacije i sprovođenja stečajnog postupka u kome stečajni dužnik sam upravlja i raspolaže stečajnom masom, pod nadzorom stečajnog upravnika. Lična uprava se u sistemu evropskih kontinentalnih zemalja ne može zamisliti bez kontrolne funkcije stečajnog upravnika. Stečajni upravnik se od organa upravljanja stečajnom masom u postupku lične uprave transformiše u organ nadzora.⁵⁸ Osnovna dužnost stečajnog upravnika u postupku lične uprave je da vrši nadzor nad vođenjem poslova stečajnog dužnika.⁵⁹

6. Poželjni pravci reforme lične uprave u Srbiji

Srpski Zakon o stečaju opravdano je prihvatio nemačku koncepciju lične uprave. Međutim, ta regulativa je neadekvatna, a u nastavku teksta biće više reči o poželjnim prvcima unapređenja postojećih zakonskih rešenja.

⁵³ Vidi: Jasnica Garašić, *nav. članak*, str. 55.

⁵⁴ Vidi: nemački InsO, čl. 275(1), 277(1); hrvatski SZ, čl. 275, 278(2); makedonski ZZS, čl. 260(1), 262.

⁵⁵ Zakon o stečaju poznaje samo treći način uslovljavanja punovažnosti radnji stečajnog dužnika, i to prethodnom saglasnošću stečajnog upravnika (čl. 141(2)). Za razliku od uporednih rešenja, ograničenja se mogu uvesti samo rešenjem o pokretanju stečajnog postupka (ne i naknadno), uvodi ih stečajno veće kada oceni da je to potrebno i celishodno, a predlog poverilaca u tom pogledu nije potreban.

⁵⁶ Vidi: Rainer Riggert, u: Eberhard Braun, *nav. delo*, str. 1070.

⁵⁷ Navedeno prema: Jasnica Garašić, *nav. članak*, str. 52.

⁵⁸ Vidi: Dragiša B. Slijepčević, Slobodan Spasić, *nav. delo*, str. 488.

⁵⁹ Vidi: nemački InsO, čl. 274(2); hrvatski SZ, čl. 270(2); makedonski ZZS, čl. 259(2).

1) Uslovi za određivanje lične uprave

Lična uprava može se odrediti u trenutku otvaranja stečajnog postupka (inicijalno određivanje lične uprave) ili u određenom periodu nakon otvaranja stečajnog postupka (naknadno određivanje lične uprave). Ta dva modaliteta određivanja lične uprave razlikuju se kako u pogledu uslova koji se zahtevaju tako i u pogledu postojanja diskrecije stečajnog suda da odbije zahtev za određivanje lične uprave.⁶⁰

Zakon o stečaju dopušta samo inicijalno određivanje lične uprave jer se lična uprava može odrediti samo rešenjem o pokretanju stečajnog postupka.⁶¹ Stečajni dužnik (preduzetnik) ovlašćuje se da sam upravlja i raspolaže stečajnom masom ako se ispune tri kumulativna uslova koja su uobičajena i u uporednom pravu. Zakonom nije dozvoljeno naknadno određivanje lične uprave. U uporednom pravu postoji pravilo po kome, u slučaju da stečajni sud odbije predlog stečajnog dužnika za inicijalno određivanje lične uprave, a poveroci je uz pristanak dužnika predlože na prvom poverilačkom ročištu, sud naknadno donosi rešenje o određivanju lične uprave. Slično pravilo treba uvesti i u srpsko stečajno zakonodavstvo jer je ono odraz poverilačke autonomije.⁶²

2) Pravni položaj stečajnog upravnika

Za razliku od američkog prava, u sistemu evropskih kontinentalnih zemalja lične uprave obavezno se imenuje stečajni upravnik, i to rešenjem o otvaranju stečajnog postupka. Da bi se napravila distinkcija u odnosu na stečajnog upravnika, u ovim sistemima ovo lice nosi drugačiji naziv – poverenik.⁶³ Bez obzira na to da li će se Srbija opredeliti za stečajnog upravnika ili poverenika, korisno bi bilo da se jedna odredba zakona posveti načelnom definisanju pravnog položaja ovog organa stečajnog postupka, gde bi osim obaveze imenovanja trebalo nabrojati i osnovne dužnosti stečajnog upravnika u postupku lične uprave (na primer, dužnost ispitivanja ekonomskog položaja stečajnog dužnika, obavezu vršenja nadzora nad vođenjem poslova od strane stečajnog dužnika i obavezu obaveštavanja stečajnog suda i poverilačkih organa kada ustanovi da postoje okolnosti na osnovu kojih se može osnovano zaključiti da bi nastavljanje lične uprave dovelo do oštećenja interesa poverilaca) i predvideti shodnu primenu odredbe o obavezama stečajnog dužnika da pruža potrebne podatke i obaveštenja.

3) Ograničenja ovlašćenja stečajnog dužnika

Otvaranjem stečajnog postupka, prava organa stečajnog dužnika da upravljuju i raspolažu imovinom koja pripada stečajnoj masi prelaze na stečajnog upravnika.⁶⁴ Kada se odredi lična uprava, pomenuta pravna posledica otvaranja stečaja ne nastupa, i to je osnovna specifičnost ovog posebnog načina sprovođenja stečajnog postupka.⁶⁵

Stečajni dužnik preuzima veliki deo ovlašćenja stečajnog upravnika, a najznačajniji deo regulative lične uprave tiče se razgraničenja ovlašćenja ova dva organa stečajnog postupka. Prema Zakonu o stečaju, u delokrug poslova stečajnog upravnika u postupku lične uprave

⁶⁰ Više vidi: nemački InsO, čl. 270-271; hrvatski SZ, čl. 266-267; makedonski ZZS, čl. 255-256.

⁶¹ Vidi: Zakon o stečaju, čl. 140(1).

⁶² Vidi: Rainer Riggert, u: Eberhard Braun, *nav. delo*, str. 1061.

⁶³ Isto lice imenuje se i u postupku oslobođenja stečajnog dužnika (fizičkog lica) od odgovornosti za plaćanje preostalih obaveza.

⁶⁴ Vidi: Zakon o stečaju, čl. 60(1).

⁶⁵ Slično vidi: Reinhard Bork, *nav. delo*, str. 190; Ulrich Föerste, *nav. delo*, str. 282.

spada: davanje prethodne saglasnosti na pravne poslove koje odredi stečajno veće i pregledanje popisa imovine, poverilaca i drugih izveštaja preduzetnika.⁶⁶ *Argumentum a contrario* proizlazilo bi da sva ostala ovlašćenja stečajnog upravnika pripadaju preduzetniku. Međutim, ovakvo razmišljanje ne može se u potpunosti prihvati. Zakon o stečaju nije rekao da preduzetnik ima pravni položaj stečajnog upravnika, već samo da se ovlašćuje da upravlja i raspolaze stečajnom masom. Time je zakonodavac sve dužnosti stečajnog upravnika koje se ne odnose na upravljanje i raspolaganje stečajnom masom, isključio iz nadležnosti preduzetnika.⁶⁷ Tu, između ostalih, spadaju: sazivanje sastanaka poverilaca, zastupanje preduzetnika u pokretanju i vođenju sporova, pobijanje pravnih radnji stečajnog dužnika, obaveštavanje odgovarajućih registara o stečajnom postupku i obaveštavanje banaka preko kojih stečajni dužnik posluje o otvaranju postupka, uzimanje kredita bez obezbeđenja ili uz obezbeđenje na imovini na kojoj ne postoje prethodni tereti na način propisan zakonom.

Zbog minimalističkog pristupa u regulisanju ove oblasti u srpskom Zakonu o stečaju, dužnosti stečajnog upravnika i stečajnog dužnika u postupku u kome je određena lična uprava izazivaju brojne nedoumice, što je krajnje neprihvatljivo u ovoj sferi od velikog značaja za praksu.

Pro futuro bi najbolje bilo formulisati pravila u vidu ograničenja ovlašćenja stečajnog dužnika. Naime, prepostavlja se da je stečajni dužnik ovlašćen da preuzima sve radnje u vezi sa upravljanjem i raspolaganjem stečajnom masom, osim ukoliko ta ovlašćenja nisu zakonom na bilo koji način ograničena ili preneta na stečajnog upravnika. Zavisno od opštosti, sva ograničenja ovlašćenja stečajnog dužnika mogu se podeliti u dve grupe: opšta i posebna.

Opšta ograničenja ovlašćenja odnose se na neodređen broj radnji, apstraktно su definisana, a trebalo bi da obuhvataju sledeća pravila:⁶⁸

- radnje koje ne spadaju u redovno poslovanje stečajni dužnik može vršiti samo uz saglasnost stečajnog upravnika;
- radnje koje spadaju u redovno poslovanje stečajni dužnik može vršiti, osim ako se tome protivi stečajni upravnik;
- na predlog stečajnog upravnika, stečajni sud će odrediti da stečajni upravnik preuzima sav naplaćeni novac, kao i da obavlja sva plaćanja;
- na predlog poverilaca stečajni sud određuje radnje za čiju je punovažnost potrebna prethodna saglasnost stečajnog upravnika i
- za preuzimanje radnji od izuzetnog značaja za stečajni postupak, stečajni dužnik dužan je da pribavi prethodnu saglasnost poverilačkih organa.

Posebna ograničenja ovlašćenja odnose se na razgraničenja ovlašćenja stečajnog dužnika i stečajnog upravnika u pogledu konkretnih prava vezanih za primenu pojedinih instituta stečajnog postupka u kome je određena lična uprava. U tom pogledu kao najčešća javljaju se sledeća pravila:⁶⁹

- prava i obaveze stečajnog upravnika u vezi sa posledicama otvaranja stečajnog postupka na pravne poslove i otkaz ugovora o radu smatraju se pravima i obaveza ma stečajnog dužnika, koji ih vrši u dogовору sa stečajnim upravnikom;

⁶⁶ Vidi: Zakon o stečaju, čl. 141(2), 142(2).

⁶⁷ Pojam upravljanja i raspolaganja stečajnom masom treba tumačiti u užem smislu, jer se u širem smislu svaka radnja stečajnog upravnika može podvesti pod upravljanje ili raspolaganje stečajnom masom.

⁶⁸ Vidi: nemački InsO, čl. 275–277; hrvatski SZ, čl. 271–273; makedonski ZZS, čl. 260–262.

⁶⁹ Vidi: nemački InsO, čl. 279–285; hrvatski SZ, čl. 275–281.

- prijave potraživanja dostavljaju se stečajnom upravniku, koji u skladu sa zakonom sprovodi postupak utvrđivanja potraživanja, pri čemu se stečajnom dužniku zabranjuje da osporava prijavljena potraživanja;
- ovlašćenje da pobijaju pravne radnje stečajnog dužnika u skladu sa zakonom imaju samo stečajni upravnik i poverioci stečajnog dužnika;
- stečajni dužnik u dogovoru sa stečajnim upravnikom prodaje delove stečajne mase na kojima postoji razlučno pravo;
- stečajni dužnik uz saglasnost stečajnog upravnika sastavlja nacrt rešenja za glavnu deobu stečajne mase i nacrt završnog stečajnog bilansa, a na osnovu rešenja o glavnoj deobi isplatu poveriocima vrši stečajni dužnik;
- stečajni upravnik vrši nadzor nad izvršavanjem plana reorganizacije.

Imajući u vidu nedovoljnost srpskih odredaba o razgraničenju ovlašćenja stečajnog dužnika i stečajnog upravnika u stečajnom postupku u kome je određena lična uprava, celishodno bi bilo prihvatići prikazana opšta i posebna ograničenja stečajnog dužnika.

4) Obustava lične uprave

Prethodno određena lična uprava može naknadno biti obustavljena. Zakon o stečaju poznaje institut obustave lične uprave i uređuje sledeća, u uporednom pravu uobičajena pitanja: aktivno legitimisana lica za podnošenje predloga, obavezno saslušanje stečajnog dužnika, mogućnost ulaganja žalbe, aktivnu legitimaciju za podnošenje žalbe i pravnu posledicu obustave lične uprave.⁷⁰ Postojeća regulativa prilično je neprecizna, a njeni osnovni nedostaci ogledaju se u sledećem:

- na predlog stečajnog dužnika stečajno veće *može* obustaviti ličnu upravu – pravilo ovakve sadržine daje stečajnom veću diskreciju u pogledu odlučivanja o obustavi, što znači da stečajno veće može odbiti predlog dužnika (ovakvo rešenje protivi se principu dobrovoljnosti lične uprave);
- rezon sličan prethodnom može se primeniti i na predlog odbora poverilaca za obustavu lične uprave jer je takvo rešenje suprotno principu obavezne saglasnosti poverilaca;
- stečajno veće obavezuje se da pre donošenja odluke o obustavi lične uprave sasluša stečajnog dužnika – u dva gorenavedena slučaja (predlog dužnika i predlog poverilačkih organa) stečajno veće ne treba da saslušava stečajnog dužnika jer predlog treba usvojiti bez ocene njegove opravdanosti;⁷¹
- Zakon o stečaju ne pominje razloge za obustavu lične uprave, što u koncepciji postojanja diskrecije stečajnog suda predstavlja veliki propust;
- prema Zakonu o stečaju, odbor poverilaca pominje se na dva mesta, u sličnom kontekstu, pri čemu je odnos između tih odredaba nejasan:⁷² prvo, on može zahtevati da se lična uprava zameni upravljanjem od strane stečajnog upravnika, i drugo, dozvoljen je predlog odbora poverilaca za obustavu lične uprave;⁷³

⁷⁰ Vidi: Zakon o stečaju, čl. 143.

⁷¹ Vidi: Jasnica Garašić, *nav. članak*, str. 44, 46. U našoj teoriji opravdano se ukazuje na to da nije potrebno saslušanje stečajnog dužnika ako predlog za obustavu podnosi sam dužnik, jer je „svrha prethodnog saslušanja provera osnovanosti navoda iz predloga za obustavu lične uprave“. Vidi: Dragiša B. Slijepčević, Slobodan Spasić, *nav. delo*, str. 493.

⁷² Vidi: Milena Jovanović Zatilla, Vladimir Čolović, *nav. delo*, str. 209.

⁷³ Uporedi: Zakon o stečaju, čl. 140(2) i čl. 143(1)(1).

- zakon neprecizno navodi da je dozvoljena žalba protiv rešenja kojim se odlučuje o obustavi postupka, a ne o obustavi lične uprave, te striktno jezičko tumačenje može dovesti do nelogičnih rezultata.⁷⁴

Najispravnije bi bilo napraviti razliku između situacija kada je obustava lične uprave obavezna i situacija kada stečajni sud ima diskreciju u pogledu odlučivanja o određivanju lične uprave.

1) *Obavezna obustava*. Sud je obavezan da obustavi ličnu upravu na predlog stečajnog dužnika ili poverilačkih organa u stečajnom postupku (skupštine poverilaca ili odbora poverilaca). U ovom slučaju, pre donošenja odluke sud ne saslušava stečajnog dužnika, a protiv rešenja o obustavi ne može se izjaviti žalba.

2) *Fakultativna obustava*. Sud može da obustavi ličnu upravu na predlog ostalih aktivno legitimisanih lica (razlučni i stečajni poverilac) ako je verovatno da će lična uprava doveći do oštećenja interesa poverilaca ili do prolongiranja postupka. Pre donošenja odluke sud obavezno saslušava stečajnog dužnika. Protiv rešenja o obustavi lične uprave žalbu mogu izjaviti stečajni dužnik i poverioci (ne i ostala lica).

7. Zaključak

Na ovom mestu sumarno će biti ukazano na najznačajnije zamerke i sugestije koje se mogu uputiti srpskoj regulativi lične uprave, imajući u vidu pre svega dominantna rešenja u uporednom pravu evropsko-kontinentalne pravne tradicije i jezičke nelogičnosti postojećih pravila.

1) Srbija treba da zadrži institut lične uprave u stečajnom postupku zasnovan na nemačkom modelu, ali uz brojna poboljšanja i modifikacije.

2) Lična uprava treba da bude dostupna svim stečajnim dužnicima, a ne samo preduzetnicima.

3) Lična uprava je način efikasnijeg sprovođenja stečajnog postupka, što znači da može imati dobre efekte kako u postupku reorganizacije tako i u postupku bankrotstva. Prema tome, ličnu upravu ne treba vezivati samo za postupak reorganizacije. Da ne bi bilo zabune oko materijalnog domena primene lične uprave, potrebno je regulativu ovog instituta izdvojiti u zasebnu glavu u zakonu.

4) Pravno uređenje lične uprave treba da se zasniva na sledećim postavkama: principu dobrovoljnosti, principu obavezne saglasnosti poverilaca, saradnji stečajnog dužnika i stečajnog upravnika i nadzornoj ulozi stečajnog upravnika.

5) Zakonom o stečaju treba, pored inicijalnog, pod određenim uslovima dozvoliti i mogućnost naknadnog određivanja lične uprave.

6) Zakonom treba definisati i jasnije urediti pravni položaj stečajnog upravnika u stečajnom postupku u kome je određena lična uprava.

7) Zakonom o stečaju treba razgraničiti ovlašćenja stečajnog dužnika i stečajnog upravnika u ličnoj upravi. U tom pogledu kao zakonodavna tehnika preporučuje se uvođenje opštih i posebnih ograničenja ovlašćenja stečajnog dužnika.

8) Obustavu lične uprave treba konceptijski doslednije i preciznije urediti. U zavisnosti od postojanja diskrecije stečajnog суда u pogledu odlučivanja o obustavi, predlaže se uvođenje podele na obaveznu i fakultativnu, pri čemu bi se pojedina pravila za ta dva slučaja obustave razlikovala (razlog za obustavu, pravo na žalbu, obaveza saslušanja stečajnog dužnika).

⁷⁴ Vidi: Dragiša B. Slijepčević, Slobodan Spasić, *nav. delo*, str. 493.